

Kladská – louky v okolí naučné stezky, v pozadí zámeček (vpravo) a hostinec „U Tetřeva“.

Krajinná památková zóna Kladská – Lovecký revír výjimečných kulturních hodnot

Vítězslav Adamec, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Lokti

Na konci minulého roku 2020 byla Ministerstvem kultury České republiky prohlášena krajinná památková zóna Kladská. Návrh na prohlášení byl zpracováván mezi lety 2017 až 2019 a to v unikátní spolupráci Národního památkového ústavu a Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. V tomto období probíhaly odborné průzkumy, rešerše literatury a vyhodnocení kulturní krajiny i zástavby tak, aby návrh prokázal jednoznačné a jedinečné kvality bývalého loveckého revíru Kladská.

Předmět ochrany v nové krajinné památkové zóně

Předmětem ochrany dle prohlášení je: „Kulturní krajina s dochovaným charakterem loveckého revíru s nepřerušovanou tradicí od 70. let

19. století až do současnosti, jejímiž kulturními hodnotami jsou areál bývalé lovecké obovy Kladská včetně souvisejících krajinářských úprav, ojedinělý soubor historické architektury ve švýcarsko-alpském stylu ze 70. let 19. století (stylově doplněný v průběhu stavebního vývoje osady), hrobka knížete Otto Sigismunda Schönburg-Waldenburg umístěná v lese nedaleko loveckého zámečku, objekty vodního hospodářství - krajinářsky významné prvky kulturní krajiny vzniklé pro následné hospodářské využití lesů a rybníků. Lovecká tradice spojená s předmětem ochrany je součástí nehmotného dědictví a lokalita je jedním z největších honebních revírů v Čechách spravovaný rodem Schönburg-Waldenburg. Území je také protkáno řadou hodnotných relikvů po starší hornické činnosti a montánní

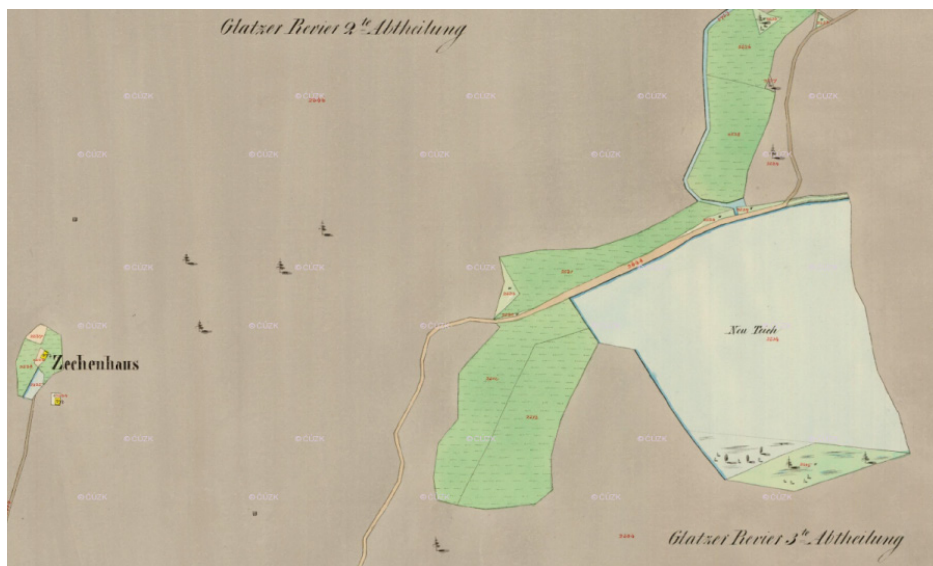
Zámeček na Kladské – detail jednoho ze štítů. Obě fotografie Přemysl Tájek.

krajina v okolí Kladské je s řadou pozůstatků prospekce, exploatace a zpracování těžných cínových a stříbrnosných rud.“

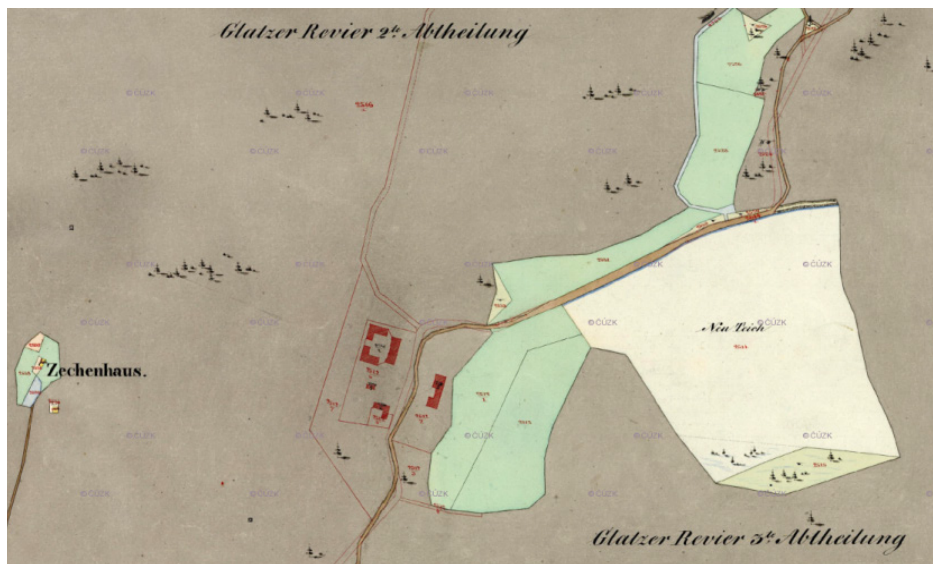
Hlavní hodnoty krajinné památkové zóny Kladská

Účelem deklarace je zejména zvýšená ochrana kulturně-historických, estetických a přírodních hodnot souvislého území s dochovaným charakterem loveckého revíru v okolí Kladské s nepřerušenu tradicí od 70. let 19. století až do současnosti. Ačkoliv se na území nachází také řada velice hodnotných reliktnů po starší hornické činnosti, tak pro nynější charakter území měl zásadní vliv odklon od těžební činnosti a nová orientace na chov a lov zvěře. Tato změna je spojena s knížetem Otto Friedrichem Schönburg-Waldenburgem a později jeho synem Ottou Sigismundem, jenž z Kladské učinil dokonce své hlavní sídlo. Za jejich panování zde byla postavena prakticky veškerá nynější zástavba, jež se z důvodu krátkého časového úseku svého vzniku a shodného švýcarského stylu vyznačuje velice jednotným a harmonickým dojmem. Přestože místní architektura

do krajiny Slavkovského lesa historicky nepatří, tak vzhledem k neexistenci téměř jakékoliv starší zástavby do místního přírodního rámce zapadá a působí velice přirozeným dojmem. Zdejší domy sloužily jak majitelům panství a jejich zaměstnancům, tak rovněž turistům. Osada byla totiž hned od svého počátku koncipována i vzhledem k blízkosti lázeňských měst jako výletní a rekreační oblast. Díky velkému osobnímu zájmu prince Sigismunda o přírodu a lov se velmi rychle rozvíjel zdejší lovecký revír, což vedlo až k tomu, že místní honitba patřila, hned po černínských honitbách v Krkonoších, k největším v Čechách. Na lov sem přijížděla řada významných osobností. Kladská proto patřila k vůbec nejvýznamnějším loveckým revírům v celé Evropě. I přestože byl po roce 1945 veškerý zdejší majetek Schönburg-Waldenburgům zkonfiskován a jimi započatá tradice pomyslně přerušena, tak lovecká tradice z Kladské nevymizela. Naopak se během druhé poloviny 20. století počty lovné zvěře zvyšovaly a Kladská byla nadále vyhledávaným loveckým revírem, kterým ostatně zůstává až do dnešních dnů. Právě fakt, že místní

Kladský rybník na Císařském otisku stabilního katastru (1841), ještě bez okolní zástavby.

Originální mapa stabilního katastru Čech (1841), po reambulaci z roku 1876 již s první zástavbou. Český úřad zeměměřičský a katastrální. Neu Teich (v překladu Nový rybník) je dnešní Kladský rybník. Rybníky označované dnes jako Horní a Dolní Bahňák vznikly až později. V levé části map je patrná starší stavba, tzv. Zechenhaus, související s hornickou činností v oblasti.

lesy slouží již od 70. let 19. století stejnému účelu, tedy jako honitba zvěře, je jedním z výrazných faktorů vedoucích k intaktnímu stavu zachování celého kulturně-krajinného celku. Vzhledem k bohaté historii lovecké tradice na Kladské ji lze označit za vůbec jednu z nejvýznamnějších hodnot daného území.

Architektura a urbanismus

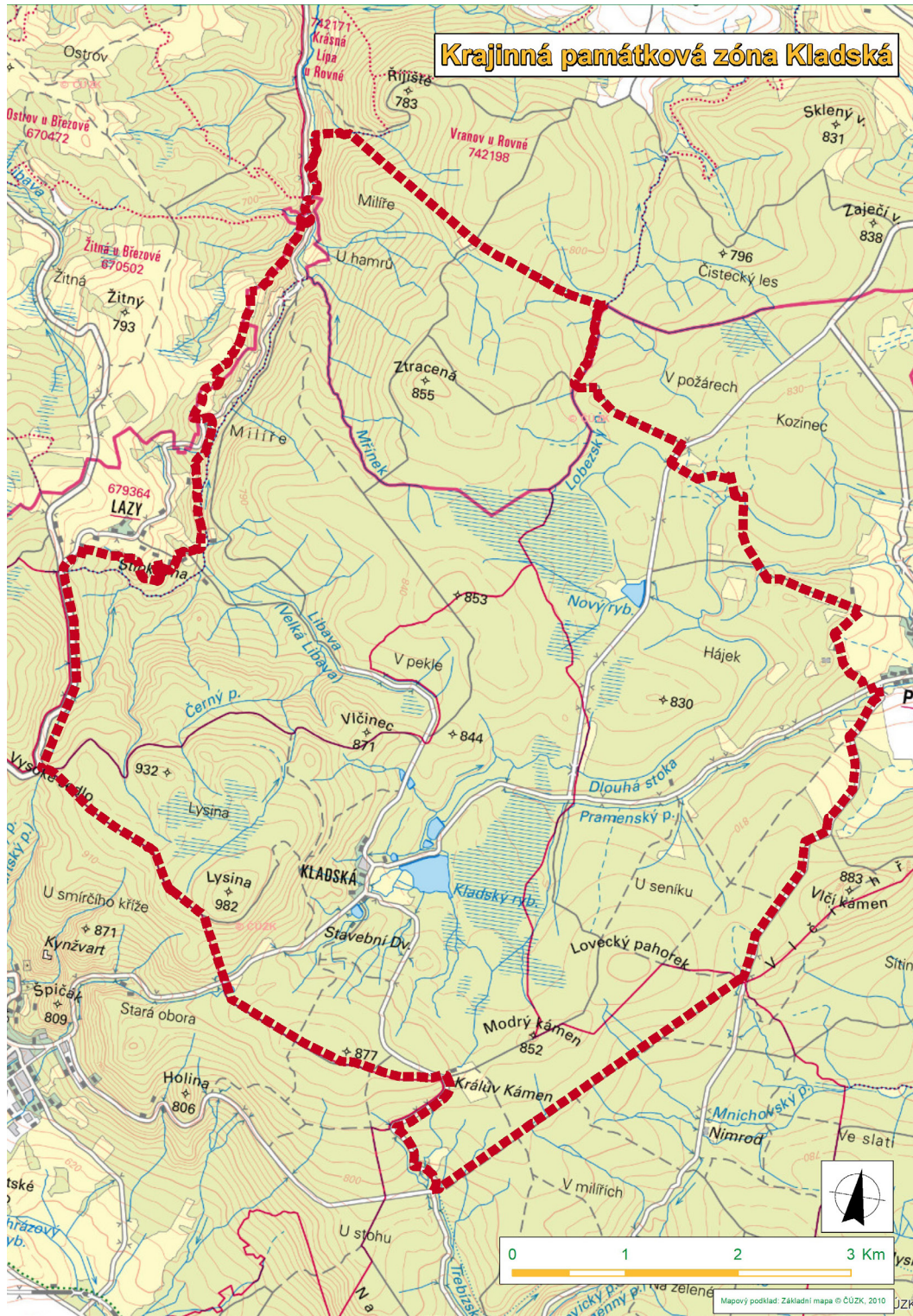
Jak již bylo uvedeno výše, na území navrhované krajinné památkové zóny se do poloviny 19. století nenacházela až na drobné výjimky žádná zástavba. Dochovaná architektura tudíž vznikla v poměrně krátkém časovém úseku od 70. let 19. století do počátku 20. století. Krátkou a zároveň poslední stavební kapitolou pak tvoří ještě několik objektů z 50. let 20. století.

Prvotní inspirací pro centrum schönburškého panství se stal soubor staveb v alpsko-tyrolském stylu prezentovaný na národopisné části Světové výstavy ve Vídni roku 1873. Dříve se soudilo, že soubor staveb na Kladské byl dokonce výstavním exponátem přivezeným přímo z výstavy. To však vyvracejí nejnovější poznatky současného ředitele muzea v Mariánských Lázních Jaromíra Bartoše, který zpracovává rozsáhlý rodinný archivní fond Schönburg-Waldenburgů. Exponáty z vídeňské národopisné výstavy přesto knížeti posloužily minimálně jako předloha pro nově vznikající osadu. Další inspiraci mohl kníže čerpat z obdobných aristokratických obor s loveckými chatami ve stylu „cottage“ či „chalet“, jako jsou např. Švýcarský dům v Tereziině údolí u Nových Hradů rodu Buquoyů (1830 a 1852), Švýcarský dům v petrohradské oboře rodu Černínů (1841), Buquoyský Žofín (1854–1855 a 1860–1867), Tyrolský dům orlických Schwarzenbergů (1810, 1878–1879), nebo lovecký areál Na Tokáni knížat Kinských (1833 a 1874). Právě v tuto dobu nastal odklon od pravidelně geometricky uspořádaných obor a příklon k výstavbě rustikálně vyhlížejících staveb ukrytých hluboko v lesích. Tyto areály sloužily jednak jako zázemí pro ubytování knížete při lovu v oboře, ale i jako místo pro návštěvy vznešené společnosti. Staly se tak místem pro rozvíjející se turistický ruch.

Nejvýznamnější stavbou, pohledovou dominantou a ústředním bodem celé osady je lovecký zámeček, který nechal postavit kníže Otto Friedrich v letech 1875–1876 ve švýcarském stylu jako administrativní budovu pro nadlesního a důchodního. Stavbu zhotovila švýcarská firma Parquet & Chalet-Fabrik Interlaken specializující se na dodávku dřevěných montovaných sрубů. Dřevěné části stavby byly dovezeny ve 22 vagonech až ze švýcarského Interlaken. Švýcarští řemeslníci na Kladské následně celý zámeček zkompletovali. V letech 1896–1945 sloužil objekt jako sídlo prince Sigismunda a jeho manželky Elfriedy. Ačkoliv v roce 1963 zámeček výrazně poškodil požár, při kterém téměř celé jižní křídlo shořelo, tak se jej následně i díky kynžvartskému truhláři Václavu Klenkovi podařilo velmi věrně obnovit.

Podobu zástavby z konce 70. let 19. století lze dobře sledovat na mapě III. vojenského mapování, kde jsou za zámečkem zachyceny také dvě hospodářské budovy, později spojené v jeden objekt. Jižně od zámečku je také vyznačena budova místní výletní restaurace, jež vznikla na konci 70. let 19. století na místě staršího hostince pravděpodobně z roku 1869. Stavbu navrhnul architekt Johann Meyer z Lucernu, podle jehož návrhu ji pravděpodobně postavila, stejně jako zámeček, švýcarská firma Parquet & Chalet-Fabrik Interlaken. Kníže hostinec pronajímal, zpočátku však nebyl příliš navštěvovaný. Oblíbeným výletním místem se stal až v polovině 80. let 19. století, kdy po otevření soukromé cesty přímo z Mariánských Lázní na Kladskou začalo místo navštěvovat větší množství lázeňských hostů. Vedle restauračního provozu fungoval objekt i coby ubytování pro personál a příležitostné hosty. Hostinec byl nejprve pojmenován „Gasthaus Glatzen“, v roce 1881 se v tisku objevuje jako „Zum Kaiserwald“ a od roku 1884 již nese dnešní název „Zum balzenden Auerhahn“ (U Tokajícího tetřeva). S řadou původních řemeslných prvků jako jsou okenní výplně s kruhovými tabulkami, vyřezávané sloupky, rámování oken či dřevěné šupiny pokrývající fasádu, patří objekt k vůbec nejautentičtější dochovaným stavbám celé osady.

Krajinná památková zóna Kladská

Ve stavebních aktivitách na svého otce úspěšně navazoval také princ Sigismund, který dbal na jednotný charakter místa a všechny stavby tak vznikaly ve shodném švýcarském stylu. V roce 1902 nechal postavit srub v blízkosti záměčku. Jakožto ubytování pro úředníky vznikly dva honosné sruby situované na stráni po pravé straně silnice do Kynžvartu. V letech 1905–1906 v jejich blízkosti vznikly u rybníčků přes cestu budovy lesního úřadu a jižněji postaveného důchodního úřadu. Budova lesního úřadu byla postavena podle projektu švýcarského architekta Jaquese Grose (1858–1922), který se na projektování dřevěných domů (chalet) úzce specializoval. Je tedy velice pravděpodobné, že se podílel i na projektování dalších staveb na Kladské.

Výsledný areál s loveckým záměčkem, výletní restaurací a několika sruby následně také sloužil jako mocný impuls ovlivňující stavební produkci v bezprostředním i vzdálenějším okolí Kladské (lázně Sangerberg, úpravy panského mlýna v kynžvartském záměckém areálu, Mariánské Lázně, Karlovy Vary, lázně Kyselka či lázně Korunní). Soubor staveb na Kladské si však na rozdíl od jiných zachoval až do současnosti svůj architektonický vzhled i původní urbanistickou strukturu. Půdorysná skladba zástavby a urbanistická kompozice zřetelně demonstřují dominanci loveckého záměčku – navazující doplňkové provozní a ubytovací objekty jsou budovány až v jeho zákrytu či opodál v ústraní. Všechny stavby ovšem dodržují hlavní pohledovou osu směřující k východu (jihovýchodu). Vytváří se tak soubor staveb na lineární, esovitě zalamané osnově, podél cest na Kynžvart a k Černému rybníku. Jen hájovna na Králově kameni na přístupové cestě do Mariánských Lázní je od vlastního areálu Kladské osamocena, ač je postavena v podobném duchu. Bezprostřední okolí loveckého záměčku bylo upraveno jako romantický park s promyšlenou výsadbou dřevin, často dendrologicky velmi zajímavých a vzácných, a většími i menšími vodními plochami, jež plynule navazují na rozsáhlá přírodní rašeliniště, dnes chráněná jako národní přírodní rezervace Kladské rašeliny.

Rovněž hmotová skladba objektů odpovídá základní koncepci loveckého záměčku. Ten je kompozičně řešen na způsob anglické cottage, v širkové dispozici s dvojicí nárožních převýšených hmot ukončených výraznými štíty. Ostatní objekty chat a srubů jsou (kromě provozního objektu za záměčkem) uměrenější a drobnější. Záměček tak sice svou šířkovou pozicí kontrastuje s ostatními objekty, zároveň s nimi ale vytváří díky architektonickému souladu harmonickou jednotu. Stylovým pojetím vycházejí všechny stavby z alpského stylu švýcarsko-tyrolských chat s naznačeným roubením a nízkými sedlovými střechami, doplněnými dlouhými balkony a bohatě vyřezávanými štíty. Nechyběly ani takové detaily, jako kameny zatěžující krytinu na střechách. Půdorysy všech objektů souboru dodržují pravoúhlou osnovu odvozenou od hlavní pohledové osy. Ve vlastní dispozici objektů je ponecháván hlavní obytný či provozní prostor směřující k východu (jihovýchodu), prostory s podružným využitím jsou směřovány opačným směrem, k západu či severu. Celý soubor loveckých chat knížecí obory je možno charakterizovat jako jedinečný komplex zástavby lesních staveb, od obytných po užitkové a správní, který ve své rozsáhlosti, ucelenosti, integritě i autenticitě nemá v České republice obdoby.

Dále by bylo možno hovořit o dalších kulturně-krajinných, vodohospodářských, montánních či loveckých hodnotách Kladské. O některých nových poznatcích a terénních nálezech se jistě brzy dozvíte v některém z příštích čísel Arnika. ■

Použitá literatura:

- Adamec V., Zeman L., Prekop F., Kárník T., Kindlová K., Malina O., Krusová A., Podrazilová S., Sikora J., Stehlíková L. (2019): Kladská – Návrh na prohlášení území za krajinnou památkovou zónu. – Ms. 38 pp. [Depon in: Národní památkový ústav, generální ředitelství, Praha].
- Opatření obecné povahy Ministerstva kultury ČR č. 1/2020 o prohlášení části krajinného celku – území Kladská za památkovou zónu a určení podmínek její ochrany. Dostupné on-line: <https://www.mkcr.cz/pravni-predpisy-a-opatreni-obecne-povahy-1114.html>